Kelile ve Dimne (4) - Aslan İle Öküz

Önceki Bölüm: Kelile ve Dimne (3) - Büzürkmihr'in Anlatısı

Dimne kalkıp aslanın huzuruna varır. Yüzünü yerlere sürerek selam verir. Aslan yanındakilerden birine sorar:

- Kim bu?

- Falanoğlu falan... diye anlatırlar. Aslan:

- Babasını tanırdım onun! der ve Dimne'ye yönelir:

- Nerelerdesin?

Dimne cevap verir:

- Bir iş çıkar da hükümdara bedenim ve fikrimle hizmet ederim diye zât-ı âlîlerinin kapısında beklemekteyim. Zira hükümdarların kapılarında öyle çok iş olur ki önemsiz sayılan zavallılara bile ihtiyaç duyulabilir bazen... Bu kapıya gelen hiç kimse basit ve küçük görülmemelidir; kendi çapında onun da faydaları vardır. Hatta yere atılan bir çöp bile yararlı olabilir; birisi onu alır da ihtiyaç anında işe yarayan bir âlet olur o.

Aslan, Dimne'ye kulak verince sözlerinden hoşlanır, onun sağlam bir bakışa sahip olduğunu, iyi öğütler verdiğini düşünür. Yanındakilere dönerek:

- Zekî ve asil biri şöhretsiz ve mevkisiz olabilir. Ona yakışan hâl, ateşten çıkan kıvılcım gibi ansızın parlamak ve yükselmek olur. Ateşin başındaki adam bu kıvılcımın sıçrayışını engellemek ister ama o kabul etmez; ille de fırlar.

Dimne, aslan tarafından beğenildiğini hissedince der ki:

- Ey Hükümdar!... Halk kısmı saray kapısında niye bekler?... Sahip olduğu bilgi ve becerinin farkına varılsın diye bekler. Üstünlüğün iki konuda olduğu söylenmiştir: Savaşçının savaşçıya, bilginin bilgine olan üstünlüğü… Kuşku yok, bilgili ve usta olmayan danışmanların çokluğu genellikle zarar verir. Zira bir işin başarıyla tamamlanma ihtimali, o işe yardım edenlerin çokluğuyla değil, elverişli ve donanımlı olmalarıyla doğru orantılıdır. Örnek şu: Adam sırtına ağır mı ağır bir taşı almış gidiyor; neredeyse çatlayıp ölecek ama kimseye satamıyor. Aynı şekilde, oduna ve ağaç gövdesine ihtiyaç duyan adama yükler dolusu kamış getirsen fayda etmez.

Ey Hükümdar!... Sen asla konumu ve derecesi aşağıda olan birinin meziyetini küçümseyecek değilsin. Küçük şey, büyük bir iş görebilir. Ölü bir hayvandan alınan kirişi düşün; bundan yay yapıldı mı ne kadar değerli olur değil mi? Krallar bile o yaya sarılır da, kuvvetlerini kanıtlamada ona muhtaç olurlar...

Dimne, oradakilere, hükümdar nezdinde iltifat görmesinin tamamen kendi tutarlılığı, meziyeti ve aklı sayesinde gerçekleştiğini anlatmak ister ve der ki:

- Hükümdar, yakın yahut uzak diye birilerini kendine ne yaklaştırır ne de uzak tutar. Ona yakışan, herkese meziyeti ve kıymetine göre bakmaktır. Çünkü insana kendi bedeninden daha yakın bir şey olmadığı gibi, ona eziyet veren onu hasta eden şey de vücudundan olabilir. Bu hastalığı ancak dışarıdan gelen bir ilâçla yenebilir.

Dimne sözlerini bitirdiğinde, aslan onu çok beğenir, ona güzel sözlerle mukabele eder, iltifat yağdırır ve meclisindekilere yönelerek der ki:

- Hükümdar, becerikli ve haklı kişinin becerisini ve hakkını yememelidir. Bu konuda insanlar ikiye ayrılır: Bazıları huyca bozuk ve tıynetsizdir, yılana benzerler. Onun üstüne basan, "beni sokmadı" diyerek sevinmemelidir. İkinci defa ayak basarsa onun zehrini tadar. Bazıları da yumuşak ve uysal tabiatlıdır. Böylesi adam soğuk sandal ağacı gibidir; biraz sürtünse yakıcı, zarar verici bir ısı oluşturur!

Böylece Dimne aslanla dost olur, onunla baş başa kalır. Bir gün ona der ki:

- Bakıyorum da zât-ı âlileri hep aynı yerde oturuyor, yerinden ayrılmıyor... Sebebi ne ola?

Tam bu konuşma esnasında Şetrebe müthiş bir ses tonuyla böğürür ve aslanı korkutur. Lâkin aslan endişesini Dimne'ye belli etmemeye gayret eder... Oysa Dimne o bağırtının, aslanın yüreğinde ne denli ürküntü uyandırdığını fark eder ve sorar:

- Bu sesi işitmek âlî cenaplarını endişeye sevk etmiş midir acaba?

Aslan:

- Bundan başka hiçbir şey beni korkutmadı! der.

Dimne:

- Hükümdar, bir sesten ürkerek yerinden kalkmamalıdır. Bilginler *"Her sesten ürkmek gerekmez."* der.

Aslan:

- Bunun örneği nedir?

Dimne:

- Anlattıklarına göre tilki bir ormana girmiş. Orada bir ağaca asılı bir davul varmış ve rüzgâr dalları salladıkça davul ötermiş. Davulun korkunç gümbürtüsünden dehşete kapılan tilki yaklaşmış ve davulu gayet iri bulmuş. Hatta "bu, epey yağlı ve etlidir" diyerek dokunuvermiş. Derken davulun gönünü yarınca bakmış ki içi tamtakır! O zaman demiş ki «Galiba en kof şey, sesi en çok çıkan ve gövdesi en iri olandır.» Bu örneği şunun için anlatıyorum: Bizi korkutan sese ulaştığımızda onu sandığımızdan daha basit bulacağız. Hükümdar hazretleri dilerse yerinde durur, beni gönderir; ben gider sesle ilgili tutarlı bir açıklamayla dönerim.

Aslan, Dimne'yi dinler ve sesin geldiği yere doğru gitmesi için ona izin verir.

Dimne, Şetrebe'nin bulunduğu yere yönelir.

Bu arada aslan, yaptığı şeyi düşünmektedir. Dimne'yi gönderdiğine pişman olmuştur. Kendi kendine: *"Dimne'ye güvenip sırrımı vermekle iyi etmedim! O benim kapımda sıradan, değersiz biriydi."* diye düşünür, *"Hükümdar kapısında duran adam suç işlemediği hâlde uzun bir mahrumiyet ve ilgisizlik problemi yaşasa, hükümdar nezdinde kıymetli biri olsa, açgözlülük ve ihtirasıyla tanınsa, ciddî bir sıkıntı geçirdiği hâlde hükümdarından fayda görmese, bir suç işlediği için ceza gelecek diye korksa, kendi menfaatine hükümdar aleyhine bir işin gerçekleşmesini umsa, kendine yarar getirecek bir şeyden zararlı da olabilir gerekçesiyle endişe etse, hükümdarın düşmanına dost, dostuna düşman olsa...*

İşte bu hâllerden birini yaşayan adamla yakınlık oluşturma hususunda aceleci davranmamalıdır hükümdar! Bu tiplere hemen güvenmemelidir. Dimne bir dâhi ve edip olmasına rağmen daha önce benim kapımda iltifat görmeyen yüz bulamayan biriydi. Kim bilir bu sebepten bana kin besledi ve ihanet düşünerek düşmanıma yardım etmeye koştu; acizliğimi ona anlatma niyetindeydi; kim bilir!... Olur ya o sesin sahibini otorite bakımından benden üstün görür, ona yaslanarak benden vazgeçer, onunla bir olup bana karşı çıkar. Kim bilir!"

Daha sonra yerinden kalkan aslan, fazla uzak olmayan bir noktaya kadar yürür. O anda Dimne'nin kendisine doğru gelmekte olduğunu görünce rahatlayıp yerine döner. Dimne aslanın yanına varınca, aslan ona sorar:

- Ne yaptın, neler gördün?

Dimne:

- Bir öküz gördüm. O gür homurtunun, duyduğun o sesin sahibi bu öküz!

Aslan:

- Peki, gücü ne?

Dimne:

- Gücü yok öyle!... Yaklaştım, akranların sohbeti gibi bir konuşma geçti aramızda. Bana bir şey yapmadı.

Aslan:

- Ancak bu durumu seni aldatmasın! Onun hâlini küçümseme! Kasırgalar çelimsiz atlara zarar veremez ama en uzun palmiyeleri, en güçlü ağaçları kökünden söker.

Dimne:

- Ey hükümdar! Öküzden asla korkma! Onun durumunu gözünde büyütme! Onu sana getireceğim; seni dinleyen, sana boyun eğen bir bende yapacağım onu!

Aslan:

- Tamam, düşündüğünü yap!

Böylece Dimne öküzün yanına gider; gayet cesur ve aldırmaz bir tavırla der ki:

- Aslan seni onun huzuruna çıkarayım diye beni gönderdi. Muhalefet etmez de gelirsen, şimdiye dek gecikmen ve onunla görüşmeyi ihmal etmenden ötürü kusurlu olsan da bu konuda sana güven vermemi emretmiştir. Eğer ona varmaya yanaşmazsan derhal dönmemi, durumu haber vermemi emretmiştir.

Şetrebe sorar:

- Seni bana gönderen aslan kim?... Nerede oturur?... Nasıl biridir?

Dimne cevap verir:

- Yırtıcı hayvanların hükümdarıdır. Şurada oturur. Emrinde kendi gibi yırtıcı birçok askeri vardır.

Şetrebe aslanla yırtıcıların yan yana anılmasından ötürü korkar. Der ki:

- Eğer can güvenliğime ilişkin garanti verirsen aslanın yanına giderim seninle.

Dimne öküzü ikna edecek tarzda garanti verir. Sonra beraberce aslanın huzuruna çıkarlar. Aslan öküze iltifat yağdırır; kendisine yakın kılar onu ve der ki:

- Bu ülkeye ne zaman geldin? Seni buraya çeken neydi?

Öküz kendi hikâyesini anlatır.

Aslan der ki:

- Benimle dost ol. Benden ayrılma. Sana her zaman ikramda bulunacağım...

Öküz aslana hayır dualar eder, onu över.

Aslan artık öküzü hiç yanından ayırmamaktadır. Ona her daim ihsan yağdırmakta, kurulan sıcak dostluk sebebiyle nice sırrını ona açmaktadır. Artık yönetimle ilgili konularda ona danışmaktadır. Her geçen gün aslanın öküze karşı hayranlığı artar. Onu iyice yakın eder kendine; mevkice en seçkin arkadaşlarından biri yapar...

Öbür tarafta Dimne, öküzün başarılarını haset içinde seyretmektedir. Öküz ondan ve onun arkadaşlarından daha kıymetli, daha özel biri olmuştur aslan nezdinde. Aslanın akıl hocası odur, yalnızlığında ve eğlencesinde yâreni odur.

Çok kıskanır onu. Kini depreştikçe depreşir.

Bir gün bu durumu kardeşi Kelile'ye açar dertli dertli ve der ki:

- Tedbirsizliğime, kendime neler ettiğime bakıp da kendi menfaatimi ihmal ederek sadece aslana fayda sağlayacak bir işi gerçekleştirmeme şaşıyorsun değil mi, ey kardeşim?... Tuttum, aslanın yanına bir öküz getirdim; kendi mevkimi elimden alan bir öküz!...

Kelile cevap verir:

- Şu zahidin başına gelendir senin musibetin...

- Zahide ne olmuş ki?

- Anlatırlar ki zahit bir adam hükümdardan görkemli bir elbise alırken hırsız onu görür. Elbiseye sahip olmak ihtirasıyla yanarak zahide gelir ve der ki:

- Sana dost olmak, senden bir şeyler öğrenmek, feyiz almak istiyorum!

Zahit hırsızın yanında kalmasına izin verir. Hırsız zahidin yanında ona benzemeye çalışır ve gayet kibar bir şekilde hizmet eder. Nihayet fırsatını bulur ve elbiseyi kapıp gider.

Zahit giysiyi arar. Bulamayınca hırsız dostunun çaldığını anlar. Onu aramak amacıyla bir şehre yönelir. Yolda baş başa tokuşan iki dağ keçisinin yanından geçer. Keçilerin kanı akmaktadır ve bir tilki gelip akan kanları yalamaya başlamıştır bile. Bu halde bile keçiler pür hiddet dövüşmekte, tilkiye doğru yaklaşmaktadırlar. Ansızın tilkiyi öldürürler!

Zahit yola devam eder. Şehre varır. Sadece bir ev vardır geceleyebileceği; orası da bir kadına aittir.

O eve gider, konuk edilmesini ister. O kadının ücretli çalıştırdığı bir yosması vardır. Yosma hizmetçi, aslında bir adamı sevmekte onunla evlenmeyi istemektedir ama bu evlilik, onun da patronu olan ev sahibi kadının zararınadır elbet!

İşte ev sahibi kadın, tam da zahidin misafir olduğu gece çalıştırdığı yosmanın belâlısını öldürmeye niyetlenir.

Belâlı gelir, kadın ona içki sunar. Herif sarhoş olup sızınca sevdiği yosma da uyuyuverir yanı başında. Bu sırada ev sahibi kadın, evvelce bir kamışa döktüğü zehri adamın arkasından vermek üzere dikkatlice eğilir. İşte o anda adam yelleniverir ve tüm zehir kadının boğazına kaçar. Oracıkta ruhunu teslim eder kadın.

Bu olaylar zahidin gözü önünde, kulağı dibinde meydana gelmektedir. Derhal oradan çıkan zahit başka bir ev aramaya başlar.

Nihayet bir ayakkabıcıya varır, kendini konuk etmesini ister.

Ayakkabıcı, zahidi karısına göstererek, «Bu zahide iyi bak, onu ağırla, gereken hizmeti yapmada kusur etme. Şimdi işim var; bir dostum içki masasına çağırdı beni.» der.

Ayakkabıcı gider.

Meğer kadın da dost tutan cinsten biriymiş!... Onun da bir sevgilisi varmış ve hacamatçı birinin karısı bu ikisi arasında muhabbet tellallığı yaparmış.

Ayakkabıcının karısı hacamatçının karısına haber salar, evine gelmesini bildirir. O geldiğinde hemen durumu açar; dostuna kocasının evde olmadığını bildirmesini ister. Şöyle anlatır:

- Kocam dostlarından birinin yanına içmeye gitti. Elbet zil zurna sarhoş olacak! Benimkine söyle elini çabuk tutsun; damlayıversin yanıma!

Hakikaten bir süre sonra kadının dostu gelir; kapının önünde oturarak işaret bekler. İşte bu esnada ayakkabıcı sarhoş bir vaziyette gelip adamı görmesin mi!

Derin kuşkulara kapılan koca, boynuzlanma derdiyle karısının yanına gider; hışımla saldırır, önce döver sonra da evdeki bir direğe bağlar. Aklı başından gitmiştir zaten; hemen sızıp kalır.

Bu arada hacamatçının karısı gelir; telaşla fısıldar bağlı kadına:

- Adam dışarıda bekleye bekleye kazık oldu! Ne emredersin?

Bağlı kadın cevap verir:

- Bana iyilik yapmak istiyorsan hemen çöz. Seni benim yerime bağlar, dostuma giderim. Merak etme, çabuk dönerim.

Hacamatçının karısı berikinin teklifini kabul eder; onu hemen çözer.

Çözülen kadın dostunun kollarına koşarken, muhabbet tellalı iple bağlanmıştır bile.

Karısı dönmeden uyanan ayakkabıcı, karısını çağırır adıyla…

Hacamatçınınki cevap vermez: herifin kendi sesini yadırgayıp rezalet çıkmasından endişe etmektedir. Ancak ayakkabıcı ikinci defa seslenir ve kadından yine ses çıkmayınca öfkeyle kalkar, elinde bıçak saldırır bağlı kadına ve burnunu koparır.

Bununla da kalmaz şöyle der:

- Al şunu, dostuna hediye et!

Adam, onun kendi karısı olduğundan şüphe etmemektedir. Neden sonra içeri giren asıl kadın kocasının, hacamatçının karısına yaptığını görünce çok üzülür, kocasını kötüler ve zavallı kadının iplerini çözer.

Yaralı kadın o halde kendi evine gider.

Bu olayların tümü zahidin gözü önünde kulağı dibinde gerçekleşmektedir.

Ayakkabıcının karısı, kendisini döven kocasına karşı beddua etmekte, sesini yükseltmekte ve bağırmaktadır:

- Ey günahkâr zâlim!... Kalk da bir bak sen bana ne yaptın! Allah da nasıl karşılık verdi! Rabbim bana acıdı da burnumu eskisi gibi sapasağlam hale getirdi!

Adam heyecanla kalkar. Kandili yakıp bakınca karısının burnunun sapasağlam yerinde olduğunu görür. Karısının eteklerine yapışır, af diler, günahından tövbe, rabbine istiğfar eder.

Hacamatçının hatunu ise evine vardığında burnunun niçin kesildiğine dair kuşkuların ortadan kalkması için bir çare arar; kocasına ve ailesine karşı ne bahane bulacağını düşünür.

Neyse, seher vaktinde hacamatçı uyanır ve karısına döner:

- Bütün âlet-edevatımı getir. Eşraftan birine gideceğim, işim çıktı!

Kadın sadece usturayı getirir. Adam yine «Tüm âletleri getir!» dese de, kadın yine usturayı gösterir. Öfkeden kuduran adam bir kaç defa aynı emri verse de kadın emirlere uymaz ve herif usturayı kaptığı gibi kadına fırlatır. Kendini yere atıp çığlığı basan kadın:

- Burnum, burnum gitti!

Bunca gürültüye koşuveren kadın tarafı bir de bakarlar ki burun kesik!... Kocayı yaka paça tutar, kadıya teslim ederler. Kadı sorar:

- Niçin karının burnunu kestin? Olay neydi?

Adam hık-mık eder ama geçerli bir sebep söyleyemez.

Kadı kısas emrini verince, zahit ortaya çıkar ve kadıya der ki:

- Kadı efendi, bu konu seni kuşku ve karmaşaya düşürmesin; böylece yanlış bir yargıda bulunmayasın. Hırsız benden çalan değil; tilkinin katili iki yaban keçisi değil; fahişe zehirden ölmedi; hacamatçı koca karısının burnunu kesmedi! Bilakis biz hepimiz, kendimize ettik edeceğimizi…

Kadı zahidden açıklama ister; o da olanları güzelce anlatır.

Böylece kadı hacamatçının serbest bırakılmasını emreder.

İşte böyle!

*** * ***

Dimne konuşur:

- Ben bu örnekleri dinlemiştim. Burada anlatılanlar benim hâlime benziyor. Gerçekten de bana benden başka zarar veren olmadı. Ama çare ne?

Kelile:

- Sen şimdi düşünceni ve bu hususta ne yapmak istediğini anlat bana!

Dimne:

- Artık aslan nezdindeki konumumun eskisinden daha güçlü olacağını sanmıyorum... Ancak gene de eski hâlime dönme arzusu var içimde. Akıllı adam üç konuda dikkatli davranmaya, elinden geldiğince titiz olmaya mecbur: Ne kaybedip ne kazandığına bakmalı; daha önce düştüğü çukura tekrar düşmemek için tetikte durmalı ve geçmişte elde ettiği menfaate tekrar kavuşmak için çaba göstermeli; bu bir! Şu anda onun yararına ve zararına olan şeylere dikkat etmeli; yararlı olanı pekiştirmeli, zarar verenden uzak durmalı; bu iki! İlerde menfaat getirecek şeyle zarar getirecek şeyi iyi tespit etmeli; böylece umduğu yararı tamamen elde edecek, endişe ettiği zarardan da paçayı kurtaracaktır kendi çabasıyla; bu da üç!

Yenilgiye uğrayışımı düşünüp eski mevkime nasıl kavuşacağım hakkında kafa patlatırken aklıma gelen tek çare, şu ot yiyen öküzü gebertmektir. Ancak onun aslandan kopmasıyla ben eski konumuma gelebilirim. Böylesi aslan için de iyi olur belki... Öküzü, kendi iç işlerine bu kadar yaklaştırması neticede onun da kınanmasına ve otoritesine halel gelmesine yol açacaktır.

Kelile:

- Ne aslanın öküze ilişkin tavrında ne de öküzün onun nezdindeki prestij ve derecesinde asla - aslan açısından- bir tehlike yok bence.

Dimne:

- Hükümdarın etki altına girerek otoritesini kaybetmesi altı şeyle olur: Mahrumiyet, kargaşa, nefse kapılış, sert ve kaba davranış, zaman ve budalalık.

Mahrumiyet, hükümdarın ileri düşünceli, cesur, güvenilir yardımcılardan, danışmanlardan ve devlet ricalinden yoksun olması demektir. Hükümdar böyle sorumlu siyasetçiyi arar da bulamaz.

Fitne yani kargaşa, halkın birbirini yemesi, kendi içinde savaşlara girmesi, anlaşmazlığa düşmesidir.

Nefse kapılış; kadınlara aşırı düşkünlük, eğlenceye, içkiye, ava ve sohbete kapılıp dizgini elden kaçırmaktır.

Kabalık, idarecinin çok sert davranması, hiç gerekmediği halde söverek ve döverek azgınlaşmasıdır.

Zaman, meyvenin ve hasadın eksilmesi, savaşların çıkması gibi afetlerle halkın zarar görmesidir.

Budalalık ise, idarecinin yumuşak ve esnek davranması gereken yerde şiddete başvurması, şiddet göstereceği yerde yumuşak davranmasıdır. İşte böyle!...

Aslan, kendini iyice kaptırdı öküze. Ben bu yüzden ona zarar gelecek, otoritesi yaralanacak diyorum.

Kelile:

- Tamam ama öküz senden daha güçlü, aslan nezdinde senden daha itibarlı. Hem onun dostları ve yardımcıları seninkilerden daha çok... Bu durum da onu nasıl yeneceksin?

Dimne:

- Küçüklüğüme, çelimsizliğime bakma. Bu işler ne zafiyet veya kudretle ne de bedence küçüklük yahut irilikle doğrudan alâkalıdır. Nice ufak tefek zayıf kimse var ki, kurnazlığı, kıvraklığı ve fikriyle pek çok güçlünün aciz kaldığı işleri başarmıştır. Zayıf bir karganın devasa bir yılanın işini nasıl bitirdiğiyle ilgili hikâyeyi duymadın mı?

- Nasıl olmuş bu hadise?

- Anlatılanlara göre karganın yuvası dağ tepesindeki bir ağaçtaymış. Karga ne zaman cücük etse yılan yuvaya süzülür, küçücük yavruları yutarmış. Bu durum kargayı çok üzermiş. Bir gün hâl-i pür melalini anlatıvermiş tilki dostuna.

- Bir konuda kesin kararımı verdim, ama sana da danışmak istiyorum!

- Neden bahsediyorsun?

- Yılan uykuya dalınca yaklaşıp gözlerini gagalayacak, onu kör edeceğim. Belki böyle kurtulurum ondan.

Tilki itiraz etmiş:

- Düşündüğün yol kötü. Öyle bir hile düşün ki, kendini mahvetmeden, tehlikeye düşürmeden amacına ulaşasın. Ha, bir de şu yengeci öldürmek isteyip kendini mahveden balıkçıla benzemeyesin!

- Balıkçıla ne olmuş?

- Anlatırlar ki bir balıkçıl, balık bakımından zengin bir kamışlı bataklığa yuva kurmuş. Bir süre huzur içinde yaşamış orada. Nihayet ihtiyarlayıp avlanamaz duruma düşmüş. Böyle aç, bitkin, kederli bir halde çözüm ararken, yengeç yanaşıvermiş ona yan yan... Ondaki üzüntüyü fark ederek demiş ki:

- Neden seni böyle melûl-mahzun görüyorum?

- Nasıl üzülmeyim! Buradaki balıkları avlayarak hayatımı sürdürüyordum. Bir gün şuradan geçen iki avcının aralarındaki konuşmaya kulak misafiri oldum. «Burada balık çok. Önce bunları avlasak iyi olmaz mı?» dedi biri. Öteki karşılık verdi: «Ben falan yerde daha çok balık gördüm. Ava oradan başlayalım. Oradakileri bitirince buraya gelir, buradakileri de bitiririz.»

O anda anladım ki bu iki avcı dedikleri yeri bitirince bu sazlığa gelecek, buranın balıklarını avlayacaklar. Eğer bunu yaparlarsa ben bittim, mahvoldum demektir...

Yengeç bu haberi alınca doğruca balık sürüsüne gitmiş, duyduklarını anlatmış.

Onlar da balıkçıl kuşuna gelerek istişare etmiş ve demişler ki:

- Bize bir yol gösteresin diye geldik sana. Zira akıllı kişi gerektiğinde düşmanıyla dahi istişare yapmaktan çekinmez.

Balıkçıl cevap vermiş:

- Avcılarla boğuşacak değilim. Buna gücüm yetmez. Tek çare, buranın yakınındaki suyu bol, sazı çok olan göle gitmektir. Oraya gitmeye gücünüz yeterse sizin açınızdan iyi olur, çoğalırsınız...

Balıklar:

- Bu iyiliği senden başkası yapmaz bize!

Böylece balıkçıl her gün iki balığı rahatça alıyor, onları bir tepenin üzerine götürüp afiyetle yiyormuş!

Gene bir gün iki balık almaya gelmiş. Bu sefer yengeç yaklaşarak demiş ki:

- Ben de burada korktum. Yalnızlıktan ürktüm. Beni de o göle götür.

Balıkçıl yengeci aldığı gibi havalanmış; balıkları yediği tepeye varınca yengeç bakmış ki aşağıda bir sürü balık kılçığı!... Kendi kendine *"Kişi mahvolacağını hesap ettiği yerde düşmanıyla karşılaştı mı, derhal canını ve onurunu kurtarmak için mücadele etmeli. İster dövüşen isterse dövüş bilmeyen olsun, ona yakışan budur!"* deyip balıkçıya var gücüyle asılmış. Çengelleriyle sıkarak öldürmüş onu. Balık sürüsüne dönerek durumu anlatmış.

Bu örneği sana hatırlatıyorum, zira bazı hileler hile yapanı öldürebilir. Şimdi sana öyle bir yol göstereceğim ki, becerebilirsen kendini hiç riske atmadan yılanın işini bitirebilir ve selamete kavuşursun.

Karga:

- Neden bahsediyorsun?

Tilki:

- Şöyle bir açılırsın... Uçuş esnasında yerdekilere dikkat edersin. Bir kadının değerli taşlarını görünce hedefini belirleyip kaparsın bir mücevher. Sonra kadının gözlerinden kaybolmadan bir uçarsın bir konarsın, bir uçarsın bir konarsın... Böyle gide gide büyük yılanın yarığına gelir, mücevherleri oraya bırakırsın. İnsanlar bunu gördükleri anda mücevheri alır, yılanı öldürür seni de ondan kurtarmış olurlar.

Böylece karga gökte halkalar çizerek uçar. Nüfuzlu adamlardan birinin kızını görür. Kızcağız elbiselerini ve takılarım bir kenara bırakmış, yıkanmaktadır damda. Hemen dalışa geçen karga takıların arasından bir gerdanlık kapar ve havalanır. Millet karganın peşine düşer. O herkesin görebileceği bir şekilde uçmaktadır. Sonunda koca yılanın yuvasına varır; gerdanlığı herkesin gözü önünde oraya bırakır. Yuvanın yanına çıkan kalabalık yılanı öldürüp gerdanlığı alır.

Bu örneği veriyorum; kuvvetle başarılamayacak bir şeyin hileyle halledebileceğini göstermek için.

Kelile:

- Öküzde sade kuvvet olsa ve isabetli fikirler bulunmasa tamam; senin çözümün geçerli olurdu. Ancak o hem güçlü hem de isabetli bir görüşe ve akla sahip. Bu halde sen ne yapabilirsin?

Dimne:

- Doğru! Öküz, güç ve akıl konusunda belirttiğim gibi. Ama o benim üstünlüğüme boyun eğen biridir. Dolayısıyla tavşanın aslanı mahvetmesi gibi ben de onun işini bitirebilirim.

- Nasıl olmuş bu iş?

- Anlatırlar ki; sulak mı sulak, yeşil mi yeşil bir yerde bir aslan yaşarmış. O civardaki pek çok hayvan gezermiş. Lâkin aslandan korktukları için ne suyundan ne merasından faydalanabilirlermiş. Nihayet bir araya gelen hayvanlar, aslana gelerek demiş ki:

- Sen epey gayret ettikten sonra bizden birini ele geçirebiliyorsun. Bu meselede senin menfaatine bizim de güvenliğimize uygun bir çözüm bulduk. Eğer bizim huzur içinde yaşamamızı garanti eder, bizi korkutmazsan her gün önüne bir hayvan bırakmak boynumuzun borcu olsun!

Bunu kabul eden aslan, yabani hayvanlarla anlaşmaya oturmuş. Onlar da sözlerini tutmuş.

Gün gelmiş, kura bir tavşana çıkmış. Aslanın ağzına lokma olacak hayvan şöyle seslenmiş ötekilere:

- Size asla zararı dokunmayacak bir iş var. Bu konuda bana izin verin, kurtarayım sizi aslandan!

Hayvanlar merakla sormuş:

- Ne teklif ediyorsun bize?

Tavşan:

- Beni aslana götürecek olana söyleyin; bana müsaade etsin; biraz gecikerek varayım canavarın yanına!

Hayvanlar:

- Tamam, dediğin gibi olacak!

Böylece tavşan yavaş yavaş yürümeye başlamış. Aslanın yanına vardığında yemek vaktini çoktan geçirmiş. Canavar hayvan öfkeden kudurmuş bir halde yerinden kalkıp demiş ki:

- Sen nereden geliyorsun?

Tavşan başlamış konuşmaya:

- Ben vahşi hayvanların sana gönderdiği elçiyim. Yanımda bir tavşan vardı. Fakat yolda yanımıza yaklaşan bir aslan onu kaptı ve şöyle dedi: «Ben, elbette daha layığım bu civarın ve buradaki hayvanların kralı olmaya!»

Ben ona dedim ki: «Şu aldığın tavşan, bizim kralımızın gıdasıdır. Hayvanlar beni görevlendirerek onu gönderdiler kralımıza. Sakın gaspetmeyesin o tavşanı!» Fakat yoldaki aslan sana sövdü ve bildiğini okudu. Ben de bunu haber vermeye geldim sana.

Tavşanı dinleyen aslan:

- Haydi beraber çıkalım, göster bakalım nerede şu kabadayı! der. Tavşan onu yanına alarak suyu derin ve berrak bir kuyunun başına getirir. Kuyunun içini işaret ederek:

- İşte burada! der.

Aslan kuyuya bakınca hem kendisinin hem de tavşanın yansımasını görür aşağıda...

Tavşanın doğru söylediğine kanaat getirerek hışımla atlar, öteki aslanla dövüşmek niyetindedir zira! Derhal boğulur ve tavşan hayvanların yanına dönerek başından geçenleri anlatır.

Bu hikâye bitince Kelile konuşmuş:

- Aslana hiç zararı dokunmayacak şekilde öküzü yok edebileceksen hemen yap!... Öküz, bana, sana ve diğerlerine zarar getirmiştir. Fakat aslanı yok ederek bu işi başaracaksan, hiç teşebbüs etme. Zira bu hareket hem senin hem de benim açımdan kalleşlik olur.

*** * ***

Günler geçer.

Dimne uzun bir süre hiç uğramaz aslanın yanına. Nihayet aslanı yalnız olduğu bir sırada ziyaret eder.

Aslan:

- Uzun bir zaman geçti, bana uğramadın. Niçin?... Seni hiç göremedim, hayırdır inşallah; bu kopma niye?

- Hayır efendim, hayır olsun...

- Bir şey mi oldu?

- Ne hükümdarın ne de ordudan birinin razı olacağı bir şey!...

- Nedir o?

- Kötü, çok kötü bir kelâm...

- Anlat hele, neymiş bakayım.

Dimne anlatmaya başlar:

- Öyle bir söz ki ne dinleyen hazzeder ne de anlatan anlatma cesareti bulur kendinde. Hükümdarım!... Siz erdemli birisiniz. Basiretiniz sayesinde anlarsınız ki, hoşnut olmayacağınız şeyleri anlatmak bana acı vermektedir. Ben inanıyor ve biliyorum ki siz benim iyi niyetimin farkındasınız; sizi kendime tercih ettiğimi biliyorsunuz. Size anlatacağım şeyde bana inanmayabileceğiniz ihtimalini kabul ediyorum. Fakat biz hayvanlar camiasının gönülleri size bağlıdır; bunu hatırladıkça üzerime düşen görevi yerine getirmekten de geri durmamalıyım diyorum. Hatta benden bunu istemeseniz, söylediklerimi kabul etmeyeceğinizden endişe etsem dahi bu vazifeyi yapmalıyım.

Derler ki, **"Öğüdünü hükümdardan, görüşünü kardeşlerinden esirgeyen kişi, aslında kendine ihanet etmiş olur."**

Aslan:

- Nedir bu?

Dimne:

- Doğru sözlü, güvenilir biri bana anlattı ki, Şetrebe, ordunuzun subaylarıyla baş başa kalıp şöyle demiş onlara: «Ben aslan konusunda deneyim sahibi oldum. Aklını, kurnazlığını ve gücünü tarttım... Onu sınadım. Neticede zayıf ve aciz biri olduğu anlaşıldı. Yakında ikimiz arasında ciddî bir niza çıkacak!»

Bu sözler kulağıma geldiğinde, Şetrebe'nin hain ve kalleş biri olduğunu anladım. Siz ona nice iltifatlarda bulundunuz; onu kendinize yâren saydınız ama o kendisini sizden farksız görüyor. Siz yerinizden ayrıldığınızda, gücünüz, kudretiniz ona kalacak. Sizin otoriteyi elinizden kaçırmanız için her şeyi yapacaktır o!

Derler ki; "Hükümdar bir adamın ululuk ve derece bakımından kendisiyle yarıştığını hatta kendisine denk olduğunu görürse, derhal mahvetmelidir onu! Eğer bu kararı veremezse kendi başı ezilecektir!" Şetrebe, idare ve otorite konusunu en iyi bilendir kuşkusuz. Siz bilemezsiniz; bu iş belki de asla önünü alamayacağınız, bir daha telâfi edemeyeceğiniz hale gelecek, kim bilir!...

Derler ki; insanlar üç kısımdır: Biri ileri görüşlü, diğeri basiretli, öbürü ise aciz!...

İleri görüşlü kişi, başına bir felâket geldiğinde soğukkanlı davranır, korkmaz; çıkış yolunu aramaya başlar, asla çözümden ümidini kesmez.

Basiretli kişi, evvelce tedbirini alan, hazırlığını yapmış olandır. Daha problem ve felâket gelmeden bilir ne olacağını... Probleme gereken ehemmiyeti verir; çözümü bulur; sanki şimdi karşı karşıyadır musibetle. Böylece hastalık ve zafiyet gelmeden önlemini alır ve kökünden halleder meseleyi. Kısaca, "belâyı vukuundan önce def eder" başından...

Aciz kişi ise tereddüt içinde olur; temenni ve kuruntuyla, geçici çözümler ve eğlenceyle problemi başından savacağını zanneder. Nihayet mahvolur! Bu konuda güzel örneklerden biri de üç balığın hikâyesidir.

Aslan:

- O hikâye nedir? Anlat!

Dimne başlamış tekrar söze:

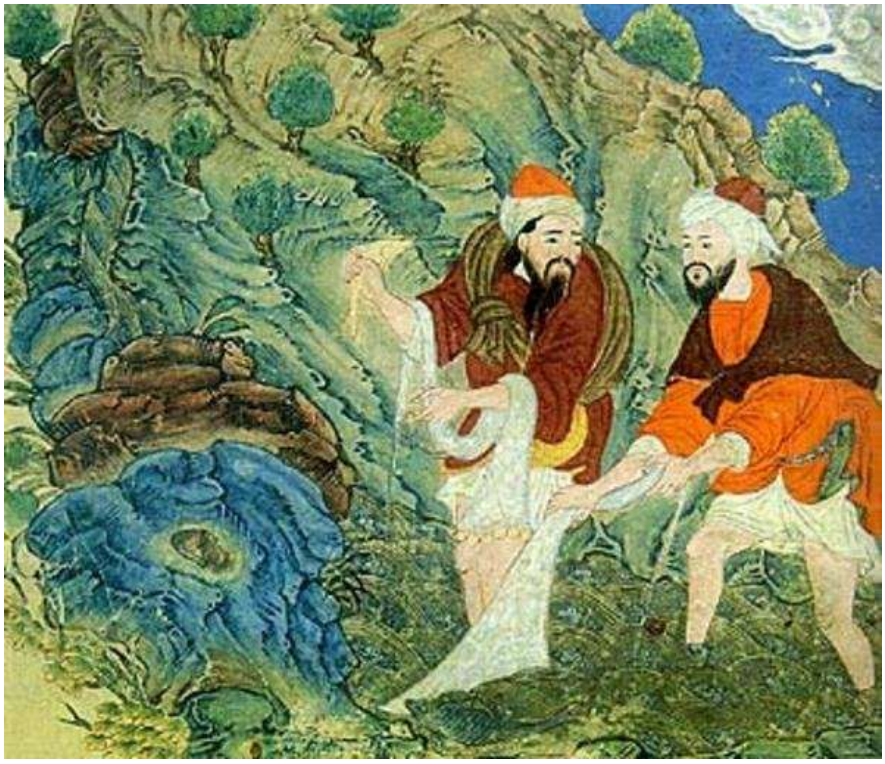
- İçinde üç balığın yaşadığı bir göletten bahsederler... Balıklardan biri akıllı, diğeri daha akıllı, öteki ise aciz imiş. O gölet, kimseciklerin erişemeyeceği gayet yüksek bir yerdeymiş ve bir nehirden beslenirmiş.

Bir gün nehrin civarından iki avcı geçmiş. Yanlarında ağlarıyla gölete dönme ve balık avlama konusunda anlaşmışlar. Bizim balıklar da onları işitmiş.

En akıllı olan, bu sözlerden ötürü endişeye düşmüş; önüne, ardına, sağına, soluna bakmadan doğruca nehrin gölete döküldüğü ağza varmış ve çıkmış...

Akıllı olan ise avcılar damlayıncaya dek kalmış gölette; onları görüp ne niyetle geldiklerini anlayınca yüzüvermiş alelacele nehir ağzına...

Bir de ne görsün!... Avcılar el birliği edip tutmuşlar suyu. Bu durumda şöyle demiş kendi kendine: *"İhmalkâr davrandım; işte sonucu. Şimdi bu dertten kurtulmanın yolu varmı bakmalı... Aslında aceleyle alınmış tedbirin faydası azdır. Fakat akıllı olan, hiçbir zaman ümidinikesmez düşünmenin sağladığı imkânlardan. Akıllıya ümitsizlik yaraşmaz, akıllı gayreti elden bırakmaz."*

Derken akıllı balık ölü taklidi yaparak suyun üstüne çıkmış. Bazen sırtüstü bazen yüzüstü çevrilip duruyormuş suda.

Avcılar onu tutup nehirle göl arasına koymuş. Balık "fırsat bu fırsat" deyip atlayıvermiş nehre ve kurtulmuş.

Aciz, budala balığa gelince şu köşeye yüzmüş, bu köşeye kaçmış ama kurtulamamış ağdan...

*** * ***

Aslan söze başlar:

- Bu hikâyeyi anladım. Fakat öküzün bana kalleşlik edeceğini sanmıyorum. O asla benim için kötü şeyler istemez. Bunu nasıl istesin ki! O benden hiç kötülük görmedi. Ona her iyiliği yaptım, her dilediğini verdim...

Dimne:

- Alçak ruhlu kişi hiç lâyık olmadığı yüksek makamlara gelinceye dek iyi gözükür. Lâkin bir de amacına ulaştı mı, ihtirası artar, daha büyüğünü ister. Hele hele hıyanet ve suç iyice yerleşmişse onun tıynetine!

Alçaklar ve hainler ancak korktukları için hükümdarın önünde eğilir, övgüler yağdırır, hayır duaları eder. Artık buna ihtiyacı kalmayıp palazlandı mı; tüm korkusu gider, tıynetine döner. Köpeğin kuyruğunu düzelsin diye bir güzel bağlasan düz kalır ama çözülür çözülmez kangal kangal eğrilir o kuyruk…

Ey hükümdar! Bilmelisiniz ki, kendisine öğüt verenlerin öğüdünü ağır bulduğu için kabul etmeyen kişinin tavrı hiçbir zaman alâka görmeyecek, beğenilmeyecektir. Doktorun verdiği ilacı almayıp kendi bildiğini okuyan hastaya benzer o!

Vezir, hükümdarını kudret ve saltanatı artıracak hususlara teşvik etmeli, zarar verecek ve yerilmesine sebep olacak şeylerden sakındırmalıdır onu! En iyi dost, en iyi yardımcı, öğüt verirken en az pohpohlayandır. İşlerin en hayırlısı, neticesi en iyi olandır. Kadınların en iyisi, kocasına muvafık davranandır. En güzel övgü, hakikaten iyi ve kaliteli insanların dilinden dökülendir. En güzel hükümdarlık şımarıklık ve azgınlıktan uzak olan hükümdarlıktır. En güzel huy, kişiyi takvaya hazırlayan huydur.

Derler ki; İnsan ateşi yastık, yılanları yatak edinirse elbette uyuyamayacaktır. İnsan, dostundan hıyanet bekliyorsa huzurlu olabilir mi? Hükümdarların en zavallısı işi ağırdan alan, neticeyi düşünmeyendir. Bu adam, sağa sola bakmayan kudurmuş ite benzer. Böyle biri kendini üzmesi gereken bir durumla karşılaşsa gevşek davranır, aldırış etmez; ipin ucunu kaçırıp, fırsatları değerlendiremediğinde ise adamlarına kızar, çıkışı.!

Aslan:

- Ağır konuştun! Lâkin nasihat edenin sözü makbuldür; ona tahammül edilmeli... Dediğin gibi Şetrebe bana düşmansa asla zarar veremez; kılıma dokunamaz. O ot yer, bense et… Nasıl gücü yetecek bana? Ancak bir öğün yemektir o benim için. Ondan korkmuyorum. Hem onun hayatını garanti altına almış biriyim ben. Onu övdüm, ikramlara boğdum, nasıl ihanet edeceğim dostluğuma? Eğer tavrımı değiştirirsem cahil, mantıksız, kadir kıymet bilmez biri olmaz mıyım; onun canına kıymayacağıma dair verdiğim sözü bozmuş olmaz mıyım?

Dimne:

- Ha, sakın "O benim yemeğimdir, ondan korkmam" deme! Aldanma böyle! Şetrebe kendi başına yenemezse seni, elbet bulur çaresini ve başkasından yardım alır. Derler ki; "Huyunu bilmediğin bir yolcu gün içinde sende konaklama talebinde bulunursa hemen izin verme; onu emin sanma. Olur ya, pire yüzünden bitin uğradığı musibete uğrarsın."

Aslan:

- Nasıl?

- Anlatırlar işte: Bitin biri bulmuş zengin yatağını, uzun bir zaman işleri yaver gitmiş. Herif uykuya dalınca yanaşırmış, emermiş usul usul kanını. Keyifli keyifli gezinirmiş sırtında. Her neyse; pire gelmiş misafirliğe ve izin istemiş. Bit açmış kollarını misafirperverce, «Gel bu gece, leziz kanın tadına bak, yumuşak yatakta gecele.» demiş. Pire konuk olmuş bite böylece.

Geceleyin adam yatağına girdikte, usul bilmez pire atlayıvermiş koynuna. Sokmuş, sokmuş, sokmuş; uykusunu delik deşik etmiş herifin. Huylanan adam küt diye doğrulmuş yumuşak yataktan ve emretmiş «Tez bulun şu hergele asalağı.» diye. Bir de bakmışlar ki, ortada bit var. Öldürmüşler "çıt!" diye. Misafir pire tabana kuvvet kayıplara karışmış tabii...

Bunu niye anlattım sana? Bilmelisin ki kötünün kötülüğünden kimse kurtulamaz. Kötü, kötülük yapmaktan aciz de olsa, inan mıknatıs gibi çeker bir musibeti yanına; durup dururken mahveder dostunu. Sen Şetrebe'den korkmuyorsan onun sana karşı tahrik ettiği askerlerinden kork.

Dimne'nin lâfları aslanın yüreğine iner ve şöyle der:

- Peki ne yapmalıyım sence?

- Çürük diş, ağızdan sökülmedikçe rahat edemez kişi!... Mideyi bozan yemeği kusmadıkça huzur bulmaz hasta!... Korku salan düşmanı temizlemedikçe için rahat etmez!

Aslan:

- Sen beni Şetrebe'ye karşı iyice soğuttun. Ona adam gönderecek, içimden geçenleri bildireceğim. Sonra nereye giderse gitsin, yol vereceğim.

Dimne bu tavırdan hazzetmemektedir. Zîra bilir ki aslan Şetrebe'yle iki çift lâf etse kalbi yumuşayacak, getirdiği söylentilerin asılsız olduğu ortaya çıkacak... Hemen aslana yaraşır:

- Aman ha! Ne Şetrebe'ye adam gönder ne de onu yanına çağır. Bu hiç de isabetli değil... Zîra Şetrebe meseleyi anlarsa korkarım zât-ı âlîlerine savaş açacaktır. O senle savaş etmeye geldiğinde de elbet hazırlıklı gelecektir. Yok, onu kendi yoluna bırakırsan, senin şanına leke düşer. Ancak kesin bir gerçektir ki, tedbirli hükümdarlar açıktan suç işlemeye açıktan ceza vermez. Her suçun kendine özgü cezası vardır onlar nezdinde. Alenî suça alenî ceza, gizli suça gizli ceza...

Aslan:

- Ama hükümdar birini suçunu hiç araştırmadan cezalandırırsa zulmetmiş olmaz mı? Hem de kendiıs alçaltmış sayılmaz mı?

Dimme:

- Madem hükümdarımız böyle düşünür; iyice donanmadan, hazırlıklarını yapmadan huzuruna çıkarmasın Şetrebe'yi! Sakın ha Şetrebe'ye karşı gafil davranmayasın! Gerçi ben hükümdarımızın meseleyi anladığını, Şetrebe'nin huzura çıkarken hainlik yapacağını sezdiğini tahmin ediyorum... Eh, onun ihanet peşinde oluşunun alâmetlerim bildireyim sana:

Mafsalları titreyecek, sağa sola bakacaktır. Dövüşmeye niyetli biri gibi boynuzlarını sallayacaktır, göreceksin...

Aslan:

- Tamam, tamam. Ona karşı tedbirimi alacağım. Eğer senin gözettiğin alâmetleri onda görürsem hiç şüphem kalmayacaktır!

Dimne aslanı öküze karşı tahrik edip gönlüne şüphe tohumları ekince anlar ki o öküze karşı hazırlıklarını yapacak... Şimdi öküzü harekete geçirmenin zamanıdır aslana karşı. Ama ya öküze gittiğini anlarsa aslan kral? İşte bu fenâ! *"O halde öküze gitme işine aslanı âlet etmeli."* diye düşünür ve şöyle der:

- Saadetli hünkârım! Şetrebe'ye gidip hâlini araştırsam söylediklerini dinlesem fena olmaz değil mi? Böylece ne planladığı hususunda haberdar olurum, hünkârımızı uyarırım.

Aslan, Dimne'ye izin verir.

Dinme kederli biri gibi yanaşır Şetrebe'ye.

Öküz eski dostunu görünce; Dimne cevap verir:

- Can emniyeti olmayan, hayata yabancıların iki dudağı arasından çıkacak kelimelere bağlı olduğu için daima endişe içinde bekleyen kişi, ne zaman huzurlu ve mutmain olur ki?

- Ne var, ne oldu?

- Olacak oldu! Kim yener kaderi? Dünyada güç sahibi olup da şımarmayan mı var? Amacına erişip de gururlanmayan, azmayan biri mi var? Arzularına kapılıp da zarar görmeyen mi var? Alçak ve cimri birinden iyilik bekleyen sonunda mahrum olmayacak mıdır? Kötülere karışıp da selâmet bulan var mı? Evet, hükümdarla dost olup da can emniyeti ve huzuru uzun süren bir şanslı var mıdır sanıyorsun? Ne doğru bir söz: Kralların, dostlarına karşı vefasız davranıp erişemedikleri yahut kaybettikleri birine karşı neredeyse canlarını vermeleri yok mu, tuttuğu dostu kaybedince zevk ve iştahla ikincisini bekleyen fahişeye benzerler bu durumda!

Şetrebe:

- Bu nasıl söz böyle? Neler işitiyorum senden? Aslandan kuşkulanıyorsun! Onun bir tavrı seni endişeye sevketti herhalde?

- Evet. Ondan kuşkulanıyorum. Ama kendimle ilgili bir durum değil bu.

- Peki kiminle ilgili?

- Aramızdaki arkadaşlığı biliyorsun. Senin, benim üzerimde hakkın var. Aslan beni sana gönderdikte, sana verdiğim sözü hatırlarsın! İşte bu yüzden seni korumak istiyorum. Senin için endişelendiğim bir husus var; bu yüzden sana duyurmak niyetindeyim.

- Ne duydun hakkımda?

- Sözüne sadık, kulağı delik, her şeyi bilen bir dost anlattı: Aslan, meclisindekilere diyesiymiş ki, «Öküzün semizliği iştahımı artırıyor. Zaten ona ihtiyacım da yok; ne diye yaşıyor!... Afiyetle yemeliyim onu ve adamlarıma da ikram etmeliyim.» Ben bu haberi alıp aslanın kalleşliğini ve can emniyetinle ilgili verdiği sözden cayışını görünce koşuverdim sana. Böylece senin hakkını ödemiş olurum. Sen de bir çare bulursun durumuna...

Şetrebe Dimne'yi sessizce dinler. Vaktiyle onun verdiği teminatı hatırlayıp aslanın azgınlığını düşünür ciddî ciddî. Dimne'ye hak verir; onun nasihatte bulunduğunu sanır. Durumu onun anlattığı gibi görünce kederlenir, söylenir:

"Ben, dost olduğumuzdan beri ne aslana ne de herhangi bir askerine karşı suç işlemedim. Nasıl vefasızlık yapıp zulmedecek bana? Sanıyorum ki aslana benim hakkımda ileri geri konuşan biri var. Tahrike kapılmış ve kafası karışmıştır mutlaka. Zîra aslanla hayırsız, şerli kişiler de düşüp kalkıyor. Onlardan yalan şeyler duymaya alışmış olmalı. Bir de bu yalanları doğru gösterecek uydurma şeyleri işitmişse tamam! Kötülerle dost olmak, iyiler hakkında suizan etmeye götürür kişiyi. Böylece ördek hikayesindeki durum aynen cereyan eder."

- Anlatırlar ki; ördek suda yıldız parıltısı görmüş ve balık sanmış onu. Avlamaya çalışmış; defalarca tecrübeden sonra yıldız parıltısının av olmadığını anlamış ve vazgeçmiş... Ertesi gün bir balık görmüş ama onu da yıldız ışığı sanmış ve avlamaya teşebbüs etmemiş!

Artık aslana benimle ilgili yalan yanlış bilgiler ulaşmış. O da bunları doğru saymışsa başkasının başına gelen benim de başıma gelir. Şayet hakkımda hiçbir şey söylenmediği halde sebepsiz yere -keyfi için- kötülük yapmak niyetindeyse hakikaten şaşılacak bir haldir bu.

Denilir ki; Kişinin, onu memnun etmeye çalıştığı halde dostun memnun olmaması gariptir. Bundan daha garibi ise onun rızasına uygun davranmaya çalıştıkça berikinin düşmanlığının artmasıdır. Hoşnutsuzluk belli bir sebepten kaynaklanıyorsa problem çözülebilir; affa kapı aralanabilir. Lâkin sebepsiz ise ümit yok demektir. Sebebe bağlı dargınlık, elbet ortadan kaldırılacaktır, sebebin ortadan kalkmasıyla!

Düşünüyorum da aslanla aramda nahoş bir durum cereyan etmediği gibi, ona karşı küçük veya büyük bir hata da işlemiş değilim hatırladığım kadarıyla. Hayatıma andolsun, dostluğu kalıcı olan herkes her an dikkatli olmaya, dostunu incitmemeye çalışsa da, hiçbir hata işlemeyecek değildir elbet... Fakat akıllı, vefakâr insan, arkadaşı sürçtüğünde hemen menfi hüküm vermez. Kasten işlenip işlenmediğine bakar bu suçun; derecesine bakar, sakince ölçer biçer... Sonra affettiği takdirde zararlı çıkacak diye düşünür ve bir muhasebeden sonra affeder elbet....

Aslan benim bir suçumu biliyorsa, ben farkında bile değilim bunun. Doğru, onun bazı sözlerine karşı naz ettim, çekimser davrandım; hayırlısını dileyerek muhalefet ettiğim de oldu. Kim bilir, davranışlarımı bu yüzden cüretkâr buluyor; fakat suçlu değilim ki…

Zira nadiren muhalefet ettiğim hususlar zaten sağduyuya, inanca ve genel menfaate aykırı hususlardı. Karşı çıkışlarımı da kumandanların yahut arkadaşlarının huzurunda yapmış değilim. Bilakis onunla baş başa, saygılı bir şekilde gizlice açtım itirazlarımızı. Zira iyi bilirim ki dostlarına iş danışırken, doktordan şifa beklerken ve şüpheli bir durumu fakihe sorarken müsamaha bekleyen adam, isabetli bir görüş bulamaz; hastalığın tehlikesini atlatamaz ve dinî konularda günaha batar.

Mesele böyle değilse muhtemeldir ki hükümdar bir sarhoşluk anında bu karara varmıştır. Çünkü aradaki dostluk güven, gönül hoşluğu ve can emniyeti üzerine bina edilse de, zor ve tehlikelidir hükümdarla beraber olmak. Bu saydığım sebeplerin hiçbiri sözkonusu değilse eğer, karşı gelinmez hükmün, kaderin tecellisidir bu. Kader değil mi asların kuvvetini çekip alan ve onu toprağa sokan? Kader değil mi çelimsiz kişiyi koskoca azgın bir filin sırtında taşıtan?

Zehirli yılana, zehrini çekip alacak ve onunla oynayacak adamı musallat eden de kader değil mi? Aciz ve ahmak olanı akıllı ve basiretli hale getiren kader değil mi? Cesaretli ve zekî kişiyi zavallılaştıran kader değil mi? Fakiri zengin, ödleği cesur, cesuru korkak yapan da kader değil mi? Evet hepsi de kaderin planıyla art arda gelir başa...”

Dinme:

- Aslan, hayırsızların kışkırtması, sarhoşluk nöbeti yahut başka bir sebepten ötürü değil, zalim ve vefasız oluşundan ötürü sana karşı niyetini bozdu. Onun kalbi kara, içi kin doludur. Sofrası tatlı ama neticede zehirlidir.

Galiba ben de o yemeğin tadından haşlandım, ölüme yaklaştım. Ölüm vaktim gelmese, benim gibi ot yiyen bir öküz niçin yarışsın et yiyen aslanla? Tehlikenin ortasında, tadı hoşuna gittiği için nilüferin göbeğine kurulmuş arı gibiyim. Tattığı lezzetle eğleşen arı akşamleyin nilüferin kapanışıyla içerde kalır; nice uğraşıp didinse de fayda etmez, can verir.

Şetrebe:

- Dünyada ihtiyacı kadarıyla yetinmeyerek başka şeylere göz dikip akıbetinden endişe etmeyen kimse, güzelim ağaç ve çiçeklerle yetinmeyerek filin kulağındaki salgıya sulanıp bir kulak darbesiyle geberen sinek gibidir. Sevgisini ve öğüdünü şükür bilmez bir hayırsıza yönelten adam kıraç toprağa tohum ekmektedir. Kendini beğenmiş salağa akıl veren adam, ölüyle müşavere edene yahut sağıra sır verene benzer.

Dimne:

- Bırak edebiyatı da kendine çare bul.

Şetrebe:

- Aslan beni mideye indirmeye niyetlenmişse nasıl kurtulacağım ki? Sen söylüyorsun zaten onun kötü niyetli olduğunu. Ben şunu da biliyorum: O hakkımda hayır düşünse, adamları hilekârca davranıp helâkimi istediklerinde elbet amaçlarına ulaşacaklardır. Zira kötüler bir masumu mahvetmek istediklerinde zayıf da olsalar erişirler hedeflerine; o suçsuz adam güçlü olsa ne yazar! Kurt, karga ve çakal düzenbazlıkla mahvetmediler mi koca bir deveyi!

- Nasıl oldu?

- İnsanların sürekli kullandığı bir güzergâh kenarındaki ormanda kurt, karga ve çakalla beraber bir aslan yaşarmış. Deve güden çobanlar daima o yolu kullanırmış. Bir gün sürünün ardında kalan bir deve ormanlığa dalar, aslanın yanına varır. Aslan «Neredensin?» diye sorunca, «Falan yerdenim!» der bizimki.

Aslan:

- Ne istiyorsun?

- Kralımızın buyurduğu şeyi.

- Öyleyse memnun, mesut ve huzur dolu bir gönülle kal yanımızda.

Aslanla deve epey dostluk ederler. Sonra aslan av bulmak amacıyla yola düşer. Karşılaştığı fille şiddetli bir mücadeleye girişir ve dev hayvandan aldığı darbeyle yara bere içinde geri döner. Filin etkili diş darbeleri aslanın her yanında kanlı izler bırakmıştır. Bir daha ava çıkamayacak kadar yorgundur, yerinden kımıldayamamaktadır. Öte yanda kurt, karga ve çakal da aç kalırlar günlerce; zira aslanın artıklarından nasiplenmektedirler.

Açlıktan kıvranan asalakların durumunu farkeden aslan:

- Siz de pek zayıf düştünüz, size de yemek lâzım....

- Yo, Yo! Efendimiz, biz kendimizi değil zât-ı âlîlerini düşünüyoruz. Keşke biraz yiyecek bulsak da durumunuzun düzelmesine vesile olsak!

- Sizin samimî dileklerinizden kuşku duymuyorum. Etrafı bir kolaçan edin, av bulabilirsiniz. Hem siz hem de ben doymuş oluruz.

Kurt, karga ve çakal aslanın yanından ayrılarak bir köşeye çekilirken aralarında fısıldaşırlar: *"Şu ot yiyenle hiç bir münasebetimiz yok. Hâli hâlimize benzemez, fikri fikrimize uymaz! Aslanın kafasını karıştırsak da onu yese, bize de bir şeyler kalır elbet."*

Çakal:

- Bunu böylece söyleyemeyiz aslana! O, deveye can emniyeti verdi.

Karga:

- Ben bu meselemizi çözerim! deyivermiş ve aslanın huzuruna çıkmış.

Aslan:

- Hayrola bir şey mi buldun?

Karga cevap verir:

- Çalışabilen ve görebilen kimse elbet bir çözüm bulur. Biz açız; bu karın gurultusuyla çalışmak ve av görmek ne mümkün! Fakat aramızda bir karara vardık. Hükümdarımız da uygun görürse tamam deyip gerekeni yapacağız.

- Ne karara vardınız?

- Şu deve... Aramızdaki otobur. Onun bize faydası yok!

Aslan kargayı tersler:

- Ne kötü bir fikir! Nasıl da gaddar ve merhametsiz bir niyet!... Biliyorsun ki ben deveye can emniyeti verdim; ahdettim ona bir şey olmayacak diye. Sen bundan haberdar olduğun halde hangi cüretle bu lâflan söyleyebiliyorsun? Korku ve endişeyle kıvranan bir garibi huzura kavuşturan, bir adamın kazandığı sevaptan daha büyüğü var mı? Ben deveye aman verdim; cayamam vadimden!

Karga:

- Hükümdarımızı anlıyorum. Ancak bir ailenin kurtulması için bir can, bir kabilenin kurtulması için bir aile, bir şehrin kurtulması için bir kabile ve bir hükümdarın kurtulması için de bir şehir feda edilse yeridir. Şimdi hükümdarımızın ihtiyacı vardır. Ben onu, verdiği sözün ağırlığından kurtaracağım. O meşakkat altına girmeyecek, kendisi bu işi takip etmediği gibi kimseye de bu hususta emir göndermeyecek. Biz, evet biz, hükümdarımız için zafer getirecek bir çare bulacağız.

Aslan, karganın bu konuşmasına cevap vermez; düşüncelere dalmıştır. Karga aslanın onayını hissedince arkadaşlarının yanına varır ve şöyle der:

- Deveyi yeme hususunda aslanla konuştum. Şimdi hep beraber deveyi de yanımıza alarak onun huzuruna çıkalım. Ona düşkün olduğumuza, başına gelen açlık belâsını giderme hususunda gayretli olduğumuza dair imada bulunalım, üzgün gözükelim. Her birimiz kendini aslana sunsun, kurban olarak. Öte yandan diğer ikimiz itiraz ederek bu teklifi eleştirsin. Aslanın o arkadaşımızı kurban olarak yemesinin yanlış olduğunu izah etsin. Bu tuzağı başarıyla uygularsak hepimiz kurtuluruz; aslan da bizden razı olur.

Böylece aslanın yanına varırlar. Karga başlar söze:

- Hükümdarımız! Seni güzelce yaşatacak ve semirtecek bir kurban lâzım sana. Senin sayende yiyen içen, yaşayan bendelerin olarak biz, kendimizi sana sunuyoruz. Sen ölürsen hiçbirimiz yaşamayız senin ardından. Hayat acı gelir bize. Ben öne çıkıyor ve hükümdarımın beni yemesini istiyorum.

Kurtla çakal hemen itiraz ederler:

- Sus! Hükümdar seni yese ne olur, yemese ne olur! Sen onun dişinin kovuğunu bile dolduramazsın.

Çakal:

- Fakat ben hükümdarımı doyururum. Beni afiyetle mideye indirsin, razıyım.

Hemen kurtla karga itiraz ederler:

- Sen kokmuş, çirkef bir şeysin...

Kurt:

- Ben öyle değilim! Hükümdarımız beni yesin! Kendimi sunuyorum, yürekten razıyım bu hükme.

Bu sefer de karga ile çakal müdahale ederler:

- Doktorlar der ki: "Hayatına susayan kurt eti yesin!"

Bu konuşmalar bittiğinde deve şöyle bir sonuca varmış: Kendisini kurban ederse ötekiler hemen atılacak, birbirlerini korudukları gibi onu da koruyacaklar bir bahane bularak... Böylece hem selâmete kavuşacak hem de aslanı razı edecek. Muhtemel tehlikelerden bertaraf olmak da işin cabası!...

Hemen söze girer deve:

- Hükümdarımız lütfedip beni yesinler! Karnı doyar, etim hoş ve lezizdir, içim tertemizdir. Buyursun bana! Arkadaşları ve bendelerine de ikram etsin benim etimden. Razıyım bu hükme!

Ansızın kurt, çakal ve karga ağız birliği ederek:

- Deve doğru söylüyor! Gayet cömert davrandı; doğru bildiğini haykırdı! derler ve üzerine çullanırlar saf devenin...

*** * ***

İşte ey Dimne! Bu hikâyeyi sana anlattım; bilmelisin ki aslanın çevresindekiler benim işimi bitirmeye niyetliyseler onlardan korunamam asla! Aslan onlar gibi düşünmese de böyledir bu. Faydası olmaz bana onun iyi niyetinin. Derler ki: **"Hükümdarların en iyisi, halkı arasında adaletli davranandır."** Aslanın kalbi bana karşı güzel ve dostça hislerle dolu olsa ne yazar? Dedikodular onu bozacaktır elbet! Zira dedikodu, kendisi arttıkça acıma ve şefkati azaltan bir hâldir. Suyun söz gibi olmadığını mutlaka fark etmişsindir. Taş ise insandan da sert... Fakat su, taşın üzerine aka aka delik açar onda! Sözün de insana olan tesiri böyledir...

Dimne sordu:

- Öyleyse ne yapmayı düşünüyorsun?

- Kavga için hazırlık!... Başka çarem yok. Zira ne dua eden kişi duasıyla, ne sadaka veren sadakasıyla ne de takvalı kişi takvasıyla kazanabilir, davası haklı bir temele oturan adamın savaş esnasında kazandığı sevabı!

Dimne:

- Aslında başka bir yolu yordamı varsa tehlikeye atılmak hiç doğru değil. Tedbirli kişi, savaşı son çare sayan, önce elinden gelen manevra ve hileyi uygulamaya koyandır.

Derler ki; düşmanı zayıf ve zavallı diye küçümseme; özellikle de başının çaresine bakacak ve yardımcı bulabilecek durumdaysa! Var sen hesapla, cesur ve güçlü aslana karşı ne yapmak lâzım geldiğini! Zayıf gördüğü düşmanı hafife alan kişi, deniz perisinin taytava kuşu sebebiyle düşürüldüğü tuzağa düşer.

- Nasıl oldu bu?

- Anlatırlar ki; Taytava adlı bir deniz kuşu sahilde yaşarmış, karısıyla birlikte… Yumurtlama zamanı gelince, dişi erkeğine bir teklif sunmuş:

- Şöyle etrafı korunaklı bir yer bulsak da orada yavru etsek.. Zira ben deniz perisinin suyu kabartıp yavrularımızı götürmesinden korkuyorum.

Erkek:

- Bulunduğun yer uygun. Orada yumurtla! Hem su ve çiçekler bize yakın, ne güzel!

Dişi:

- Ahmak!... Ben deniz perisinin yavrularımızı alıp götürmesinden endişe ediyorum.

- Aman sen de! Oracıkta yumurtla işte; deniz perisi böyle bir şey yapmaz.

- Ne kadar da inatçısın! Onun seni nasıl tehdit ettiğini hatırlamıyorsun, değil mi? Gücün ne senin? Kendini bilmiyor musun?

Erkek karısının sözlerini dinlememiş. Dişi epey ısrar ettiği hâlde kocasına lâfını dinletemeyince demiş ki:

- Öğüt vereni dinlemeyen, ördeklerin sözüne kulak vermeyenin akıbetine uğrar!

Erkek merakla sormuş:

- Nasıl olmuş ki?

Dişi kuş:

- Anlatırlar: Kenarı otlak bir gölde iki ördek yaşarmış. Bir de onlarla gül gibi geçinen bir kaplumbağa. Gün gelmiş, gölün suyu çekilmiş. Ördekler kaplumbağaya veda etmeye gelip demişler ki:

- Sana selâm.. Buradan çekip gidiyoruz biz, suyu kuruduğu için.

- Suyun kuruması benim gibilerine de zarar verir. Ben gemiye benzerim, suyla yaşarım. Oysa siz nerede olsanız yaşarsınız; beni de yanınıza alsanıza!

Ördekler «Olur!» deyince kaplumbağa:

- Beni nasıl taşıyacaksınız?

- Bir çubuğun iki tarafını tutarız. Sen de ortasını yakalarsın ağzınla. Böylece seni havada götürürüz. Yalnız sakın ha ağzını açmayasın, insanlar sana bakıp da konuştuklarında!

Ördekler bu açıklamayı yaptıktan sonra kaplumbağayı takmış çubuğa, havalanmışlar.

İnsanlar bu manzarayı görünce «Ne garip! İki ördek bir kaplumbağayı aralarına alıp götürüyorlar.» demişler,

Kaplumbağa dayanamamış:

- Allah gözlerinizi çıkarsın e mi!

Ağzı açıldığı için yere çakılıp ölmüş.

Erkek kuş hikayeyi dinledikten sonra:

- Tamam seni dinledim ama sen yine de deniz perisinden korkma! demiş. Ve su kabarıp yavrular dalgalarla gidince dişi:

- Ben en baştan bunu biliyordum!

Erkek ise:

- İntikam alacağım!

Bu hisle kuş camiasını toplayan erkek:

- Siz benim kardeşlerim, güvenilir dostlarımsınız. Lütfen bana yardım edin!

- Ne yapmamızı istersin?

Cevap vermiş Taytava:

- Toplanırız; hep beraber öteki kuşlara gideriz. Deniz perisinin bana yağdırdığı felaketi anlatırız, derdimi bildiririz. Sonra deriz ki onlara: «Siz de bizim gibi kuşsunuz. Bize yardım etsenize!»

Kuşlar:

- Tamam. Anka bizim efendimiz, kraliçemizdir. Bizimle beraber oraya gel! Seslenelim, çıksın karşımıza. Deniz perisinin sana neler yaptığını anlatalım. Onun hükümdarlığını kullanarak intikam almasını isteyelim!

Kuşlar Taytava'yla giderler Anka'ya. Huzurunda yalvarıp yardım isterler. Anka onların karşısına çıkar. Kuşlar durumu izah edip deniz perisiyle savaşmak için gelmesini isterler. Anka kabul eder.

Deniz perisi, Anka'nın göğü dolduran bir kuş ordusuyla yanaştığını görünce teslim bayrağını çeker. Böyle azametli bir hükümdarla savaşamayacağını anlar, Taytava'nın yavrularını iade eder, barış yapar ve Anka döner geriye.

Dimne sözünü tamamlayınca Şetrebe'ye döner:

- Bu hikayeyi sana doğrudan aslanla savaşmanı uygun görmediğim için anlattım.

Şetrebe:

- Ben aslanla savaşacak, ona karşı gizli yahut açık bir düşmanlık besleyecek değilim. Eski vaziyetimi değiştirmeyeceğim. Ancak korktuğum başıma gelir, beklediğim hareketi yaparsa, savaşacağım onunla sonuna kadar!

Dimne Şetrebe'nin bu açıklamalarından hoşlanmaz. İyice anlar ki bu öküzün savaşmaya niyeti yoktur ve ona karşı sayıp döktüğü belirtileri aslanda göremezse iş sarpa saracak, suçlu duruma düşecek, Şetrebe gözünde hain olacaktır. Durumu kurtarmak için yine oyun yapar:

- Sen var hele aslana!.. Suratına baktığında pek hayırlı düşünmediğini anlayacaksın.

- Nasıl yani?

- Huzuruna çıktığında onun kuyruğu üzere oturup göğsünü sana çevirdiğini, gözünü sana sabitleyip kulaklarını diktiğini hatta ağzını açtığını göreceksin. Kısaca sana saldırmak için hazırlandığına tanık olacaksın.

- Bu alâmetleri aslanda görürsem senin doğru sözlü olduğunu anlarım.

Dimne aslanı öküze, öküzü de aslana karşı kışkırttıktan sonra rahat eder ve derhal varır Kelile'nin yanına.

İkisi karşılaştıkta Kelile sorar:

- Senin işin ne oldu, nereye vardı?

- Tam istediğim gibi oldu. İkimizin dilediği gibi sonuçlanacak!

Sonra her ikisi de aslanla öküzün kavgasını seyretmek, olayın neticesini anlamak için yola düşerler...

Şetrebe huzura girer. Aslanı tıpkı Dimne'nin izah ettiği gibi bulur. Kendi kendine: *"Doğruymuş! Hükümdarla dostluk kuran koynunda yılan besleyen gibidir. Ne zaman saldıracağı belli olmaz!"* der.

Aslan da öküzü seyretmekte ve Dimne'nin bahsettiği belirtileri görmektedir onda. Şimdi hiç kuşkusu kalmamıştır öküzün dövüşmeye geldiği hususunda!

Ansızın yerinden fırlayarak hücum eder öküze. İkisi arasında korkunç bir kavga başlar.

İkisinden de kanlar akar.

Kelile aslanın başına gelenleri görünce Dimne'ye şöyle der:

- Hükümdar, yâranıyla hükümdar, deniz de dalgalarıyla deniz. Sana öğüt verdim, seni terbiye etmeye çalıştım ama yaptıklarım o malûm adamın kuşa dediklerine benzemiş; "Doğrulmayacak şeyi düzeltmeye çalışma! Terbiye edilmeyecek kişiyi terbiye etmekle uğraşma!"

Dimne sorar:

- Nedir bunun hikayesi?

Kelile anlatır:

- Bir maymun sürüsü yaşarmış bir dağda. Rüzgârların uluduğu, yağmurun kurşun gibi indiği soğuk bir gecede ateş aramış ama bulamamışlar. Derken kıvılcım gibi uçan bir ateşböceği görmüşler; onu ısınacak ateş sanarak üzerine odun yığmışlar. Bir de üflemezler mi!... Güya üsttekiler tutuşacak da hep beraber ısınacaklar.. Hemen yakınlarındaki ağaçta bir kuş varmış; o onlara bakıyor, onlar da ona… Kuş, maymunlarını işine artık dayanamamış ve seslenivermiş:

- Boşuna uğraşmayın! O gördüğünüz ateş değildir.

Kuş bu şekilde bir kaç uyarı daha yapsa da fayda etmez. Bu sefer onlara yaklaşmak ister, yaptıklarından vazgeçirmek için.

O sırada civardan biri geçmektedir. Kuşun çabasını görür ve der ki:

- Doğrulmayacak şeyi düzeltmeye çalışma! Zira kesilmeyecek taşa tecrübe için kılıç vurulmaz. Eğilmeyecek daldan da yay yapılmaz.

Fakat kuş bu öğüdü dinlemez. Ateş böceğinin yakmadığını, ısıtmadığını anlatmak için maymunlara doğru ilerler. Ansızın bir maymun onu yakalayıp yere çalar; can verir oracıkta kuş...

İşte aramızda geçen öğüt verme hâdisesi de böyle!... Sen yalanın, hilenin kötülüğün cazibesine kapılmışsın. Yalancılık ve kötü kalplilik iğrenç huylardandır. Hele yalan... Akıbeti hiç hayır olmaz! Bunun da bir örneği vardır.

Dinme:

- Bunun örneği ne?

Kelile:

- Anlatırlar ki; bir düzenbaz, bir budalayla ticaret ortağı olarak yola koyulmuş. Güzergâhta budala ihtiyaç için geride kalmış. Şansı açık... İçinde bin altın olan bir kese bulmasın mı!... Düzenbaz da bu işten haberdar oluyor tabii... Neyse memlekete dönmüşler; şehre girmeden evvel altını paylaşmak için oturmuşlar.

Budala «Yarısını sen al, yansını bana ayır.» demiş.

Fakat düzenbaz yoldaş bin altının tümünü götürme sevdasıyla yanık...

Demiş ki:

- Yo, yo, bölüşmeyelim. Ortak olmak, dostluğa yakışandır. Ben bir miktarını harcırah alayım. Sen de öyle al, azıcık.. Geri kalanı da şu ağacın köküne gömelim. Burası emniyetli bir nokta. İhtiyacımız olunca ben ve sen gelir gerektiği kadarını alırız. Yerimizi de kimse bilemez.

İkisi de altından biraz almış, geri kalanı büyük bir ağacın dibine gömerek şehre girmişler.

Bir süre sonra düzenbaz, budalaya çaktırmadan altınların yanına gidip, hepsini cebe indirir ve gömü yerini eskisi gibi düzler.

Birkaç ay sonra budala düzenbazın yanına gelir ve der ki:

- Paraya ihtiyacım var. Gidelim de gerektiği kadar alalım.

Düzenbaz dost kalkar, oraya giderler.

Kazdıklarında hiçbir şey bulamazlar.

Düzenbaz güya üzüntü içinde kendi suratını tokatlamakta ve söylenmektedir:

- Ah, ah!... Hiç kimsenin dostluğuna güvenmemek lâzım. Sen benden gizli sızdın buraya, altınları aldın!

Ahmak herif yüzüne daha çok vurmakta ve yaygaraya devam etmektedir:

- Altınları senden başkası alamaz! Senden başka kimse bilemez onların yerini!

Aralarındaki niza [*] uzar.

[*] Niza: Çekişme.

Nihayet Kadı efendiye başvururlar. Olayı anlatırlar.

Düzenbaz yoldaş altınları budalanın aldığını iddia etmektedir. Budala reddeder durur.

Kadı düzenbaza sorar:

- İddianı güçlendirecek bir kanıtın var mı?

-Elbette! Altınların başındaki ağaç en büyük tanıktır onları budalanın çaldığına!

Meğer düzenbaz herif babasına gidip ağacın kovuğunda gizlenmesini tembih etmiş... Soru sorulduğu zaman konuşacakmış ağaç böylece!...

Kadı, düzenbazın iddiasını olmayacak işlerden saysa da adamlarıyla beraber yola çıkmış; budala ve düzenbaz da o gruptaymış.

Oraya vardıklarında kadı ağaca durumu sormuş.

Kovuktaki ihtiyar «Evet! Altınları o budala aldı!» demiş.

Kadı bu sözleri işitince hayreti artmış ve çalı çırpı getirilip ağacın tutuşturulmasını emretmiş.

Ağacın dört bir yanı alev alev yanarken, düzenbazın babası basmış çığlığı…

Yanarak ölmek üzereyken kovuktan çıkarılmış.

Kadı güzel bir sorguya çekmiş onu.

İhtiyar olayın aslını anlatınca, kadı onu tokatlatmış, oğlunu da dövdürmüş. Sonra el âleme ibret olsun diye eşeğe bindirmiş suçluyu.

Hilekârdan tek tek almış altınları ve budalaya vermiş.

Sana bu örneği yalan ve hile peşinde koşanın çoğu kez aldanıp tuzağa düştüğünü bilmen için anlattım. Oysa sen ey Dimne, yalanı, hileyi ve şerri toplamışsın kendinde.

Ben senin adına endişeliyim. Bakalım yaptığın hıyanet nereye varacak!

Sanma ki ağır cezalardan kurtulacaksın. Sen iki renkli, çatal dillisin. Nehrin suyu, denize varmadıkça tatlıdır. İçlerinde bir fesatçı çıkmadıkça ev halkı dirlik ve nizamını korur. Sen çatal dilli, zehirli yılana benziyorsun.

Ben eskiden beri senin dilinden damlayan zehirden korkmakta ve başına gelecek belâyı beklemekteydim. Korku ve dostları birbirinden ayıran kişi şu yılana benzer: İnsan onu eğitir, besler okşar, nice iyilikten sonra yılan onu sokar. Budur onun karşılığı.

Denilir ki; Akıllı, asil ve cömert insanlarla beraber ol; onlara yanaş; onlardan ayrılma. Adam akıllı ve yüce ruhlu ise onunla dost olmalısın; yüce ruhlu değil ama akıllıysa yine dost olmalısın; akılsız ama saf, iyi kalpli ve cömert ise yine bırakmamalısın onu! Çünkü akıllı ve asil ruhlu olan kişi mükemmeldir.

Akıllı ama yüce ruhlu olmayana gelince… Ahlâkı beğenilmese de sen onunla dostluk kur. Kötü ahlâkından uzak durup aklından faydalanırsın.

Pek akıllı olmasa da saf, cömert ve temiz insanla da dostluk kurmalısın demiştim; onunla alâkanı kesme!

Aklını beğenmesen de asaletinden, temiz kalpliliğinden, cömertliğinden faydalanabilirsen kendi aklını kullanarak güzel neticeler elde edebilirsin!

Hem aptal hem de kötü yürekli olana gelince…

Böylesinden kaçabildiğin kadar kaç! Aslında benim de senden kaçmam lâzım!

Sen ki velinimetin olan, sana onur veren, iltifatlar yağdıran hükümdarına yapmışsın yapacağını! Artık senden nasıl asalet ve altın kalplilik beklesin ki dostların?

Sen şu sözü söyleyen adamı andırıyorsun: "Fareleri yüz batman demiri kemiren bir ülkenin doğanları fil kapıp kaçırsa yeridir; hiç yadırganmaz!"

Dimne:

- Bu hikâyenin aslı ne?

Kelile:

- Anlatırlar işte; bir memleketle bir tacir yaşarmış. Para kazanmak için bir tarafa açılmış; yanındaki yüz batman demiri bir arkadaşına emanet ederek çıkmış yola...

Her neyse, bizim tacir, bir gün döner evine. Ve dostunu ziyaret edip demiri ister. Ama beriki oralı bile olmaz: «Demir mi? Fareler kemirdi, bir şey kalmadı!» der.

Bizim tacir de şöyle der:

- He ya!... Hakikaten demiri fareden daha iyi kemiren bir şey yok diye duymuştum evvelce…

Adam, tacirin fare hikayesine kandığım sanmış.

Tacir ise yolda berikinin oğluna rastlar. Onu alıp evine götürür.

Ertesi gün ona gelen adam «Oğlum hakkında bir malûmatın var mı?» diye sorar.

Tacir cevap verir:

- Ha, dün senin yanından çıktığımda bir de ne göreyim! Bir alıcı kuş, bir çocuğu kapıp kaçırıyor! Belki de senin velet, kim bilir!

Adam saçını başını yolarak söylenmiş:

- Hey, millet!... Doğan çocuk kapar mıymış hiç? Duyanınız yahut göreniniz var mı bunu?" Adamın feryâd-ü figânına karşı tacir yapıştırmış lafı:

- Eh yani bir ülkede fareler yüz batman demiri kemirirse doğanlar da filleri götürür! Hayret edilecek bir iş değil!

Adam hemen yalvarır o anda:

- Etme, eyleme! Senin demirini ben iç ettim! İşte parası! Hadi ver oğlumu!

Bu misali şunun için anlattım:

Sen dostuna ve yandaşına karşı kalleşlik yaparsan, başkalarının da sana kalleşlik yapması kaçınılmaz olur.

Bil ki bir adam dostluk kurduğu kişinin yanında başka birine hain davranırsa beriki de ondan kopar; onun nezdinde dostluğun pek bir şey ifade etmediğini anlar.

Vefa ve liyakat derdi olmayan adama gösterilen alâka, teşekkür bilmez bir nanköre verilen hediye, öğüt ve eğitim kabul etmez bir kütüğe verilen eğitim, sır tutmaz bir boşboğaza emanet edilen sır gibi zayi olmuş hiçbir şey olamaz dünyada!

Kuşkusuz iyilerle kurulan dostluk iyilik getirir.

Kötülerle kurulan dostluk kötülük getirir; tıpkı rüzgâr gibi ki, çürümüş pis bir nesnenin kıyısından geçse onun kokusunu, mis gibi bir çiçeğin yanından geçse onun ıtırını taşır!

Her neyse, sözü uzattım; başını ağrıttım.

*** * ***

Kelile sözünü bitirirken aslan da öküzün işini bitirmiştir.

Ancak bir vakit sonra öfkesi dinen aslan, yaptığı işi düşünür ve şöyle der:

- Şetrebe'nin ölümüyle yıkıldım!... O aklı başında güzel ahlâklı, sağlam görüşlü biriydi. Kim bilir masumdu hatta iftiraya uğramış bile olabilir.

Aslan nedamet hisleriyle perişan olmuş, suratı kederle bulutlanmıştı.

Dimne bu duruma tanık olunca, Kelile'nin yanından ayrılarak aslana doğru yaklaştı:

- Zaferin mübarek olsun! Allah senin düşmanının helâk etmiştir, daha neye üzülürsünüz hünkârım?

Hükümdar hüzünle cevapladı bu soruyu:

- Şetrebe... Akıllı, nazik, terbiyeli ve tutarlı görüşlere sahip biriydi. Ona üzülüyorum.

Dimne:

- Bırakınız, merhamet etmeyiniz ona efendimiz! Akıllı adam, endişe ve korkuyla takip ettiği düşmanına acımaz.

Tedbirli adam tabii olarak birine kızabilir; huylarından huylanabilir. Sonra faydalı olacağını düşünerek onu kendisine yakın kılar; tıpkı menfaatini görmek amacıyla acı ilaç içmeye zorlanan hasta gibi!

Bazen de birini sever, değer verir ama zarar göreceği endişesiyle yanından uzaklaştırır onu ve öldürebilir de! Tıpkı şu adam gibi; yılan onun parmağım sokar da, o zehrin tüm bedene yayılmasını önlemek amacıyla parmağını keser ve kurtulur!

Aslan, o anlık Dimne'nin sözleriyle rahatlar ama daha sonra onun nasıl yalanlar attığını, iftiracı ve kalleş olduğunu öğrenir ve en feci şekilde öldürür onu!

Sonraki Bölüm: Kelile ve Dimne (5) - Dimne'nin Durumu